

Obsesif-kompulsif bozukluğu olan bireyler yüzleri tanımda sorun yaşar mı?

Metehan Irak¹, Volkan Topçuoğlu², Tamer Numan Duman³, Can Soylu¹, Merve Özger Arslan³, Axel Würz², Sena Yüksel¹, İrem Yılmaz¹

¹Bahçeşehir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye, ²Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Bölümü, İstanbul, Türkiye, ³Ankara Şehir Hastanesi, Psikiyatri Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Obsesif-kompulsif bozukluk (OKB) tanısı almış bireylerde yapılan bellek çalışmalarının sonuçları çeşitlilik gösterse de, özellikle olaysal bellek performanslarına ilişkin görevlerde OKB'li bireylerin sorun yaşadığı; OKB'de üst bilişsel kararlar ve belleğe duyulan güvenin sağlıklı bireylere göre daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Çalışmalarda çoğunlukla OKB ile ilişkili uyaranlar kullanılmış ve bu nedenle gündelik hayatta OKB'li bireylerde yaşanan bilişsel sorunun kaynağı tam olarak anlaşılamamıştır. Bu çalışmada mevcut soruna cevap bulmak amaç edinilmiş, OKB tanısı almış bireylerin olaysal bellek performansları, bilindik ve bilinmedik olmayan yüzlerin öğrenilmesini içeren bir olaysal bellek görevi kullanılarak sağlıklı kontrollerle karşılaştırılmıştır. Olaysal bellek görevi bilindik ve bilinmedik insan yüzlerinin öğrenilmesi, bunlara ilişkin üst biliş kararlarının verilmesi ve tanıma performansı aşamalarından oluşmuştur. Öğrenme kararları açısından OKB'li bireylerin daha düşük güven değerlendirmeleri yaptığı; tanıma performanslarının daha düşük olduğu ve bilme hissi kararları sırasında daha yavaş tepkide buldukları görülmüştür. Bu bulgular önceki çalışmaların sonuçlarıyla tutarlıdır. Ek olarak bu düşük performansların yüzler için de gözlenmesi, OKB'deki bilişsel sorunun uyarıcının öğrenilmesi/kodlanması sırasında oluştuğunu düşündürmüştür.

GİRİŞ

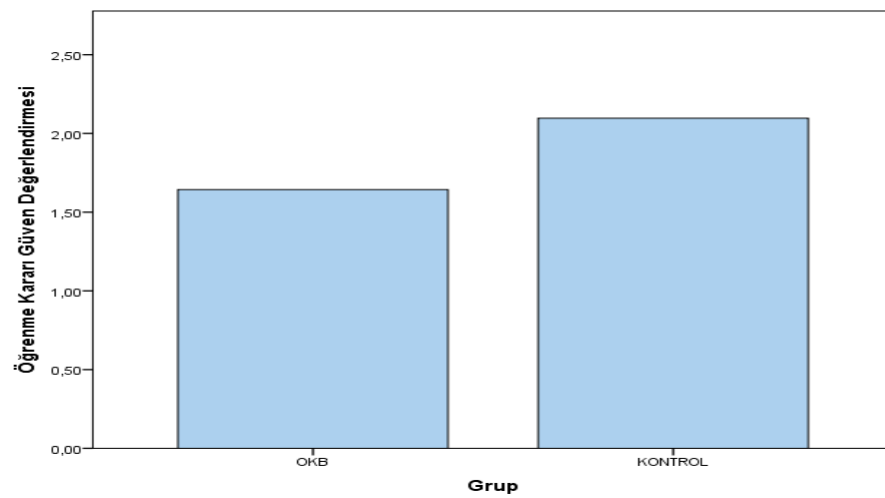
Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB), yinelenen, ısrarcı ve istenmeyen saplantılı düşünceler olarak tanımlanan obsesyonlar ve bu obsesyonlardan kaynaklanan rahatsızlığı azaltmak için uygulanan yineleyici davranışlar olarak tanımlanan kompulsiyonlardan oluşan psikiyatrik bir bozukluktur. Geçmiş dönem modellemelerinde, OKB'li bireylerin açık bellekte sorun yaşayabileceği düşünülürken, yakın zamanlı bazı çalışmalarda ise olaysal bellek sorunlarına ek, OKB'li kişilerin kendi bellek süreçlerine olan güvenlerinde de sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Ulaşılan bu bulgular, üstbilişsel süreçlerin de OKB'deki bilgi işleme sürecinde etkin olduğuna işaret etmektedir. Üstbilişsel yargılardan özellikle bilme hissi (BH) ve öğrenme kararı (ÖK) bu süreçte rol oynayabilmektedir. BH kararları öğrenme aşamasında veya sonrasında, sonraki aşamalarda tanınabilecek ancak hatırlanamayan uyaranlar için verilirken; ÖK kararı kişilerden o uyarana dair ilerideki hatırlama kararlarına ilişkin üstbilişsel bir yargıdır.

Sonuç olarak, literatürde zaman zaman farklı bulgular elde edilmiş olsa da, olaysal bellek görevlerinde OKB'li bireylerin sorun yaşadığı; üstbilişsel kararlar ve belleğe duyulan güvenin sağlıklı yetişkinlere göre daha düşük olduğu gösterilmiştir. Bahsi geçen çalışmalarda çoğunlukla OKB ile ilişkili kelime ya da fotoğraflar kullanılmıştır. Bu nedenle bulguların OKB'li bireylerin gündelik yaşamda karşılaştıkları bilişsel sorunun kaynağını anlamada yetersiz olduğu tartışılmaktadır. Bu çalışmada da bu soruya cevap bulmak amaç edinilmiş, OKB tanısı almış bireylerin olaysal bellek performanslarının sağlıklı kontrollerden farklı olup olmadığı, bilindik ve bilinmedik olmayan yüzlerin öğrenilmesini içeren bir olaysal bellek görevi ile ölçülmüştür.

BULGULAR

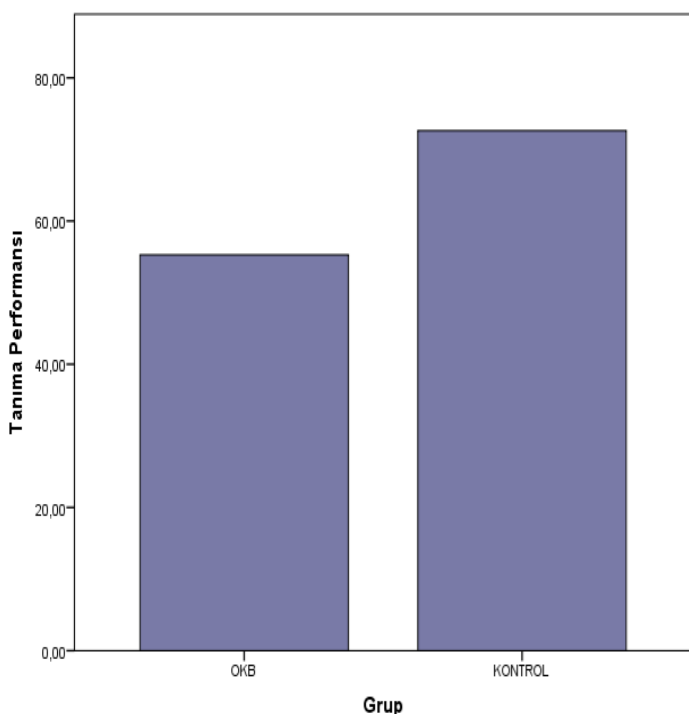
Çok değişkenli varyans analizi sonucunda;

- ÖK kararları açısından OKB'li bireylerin sağlıklı kontrollere göre daha düşük güven değerlendirmeleri yaptığı ($p<.05$);

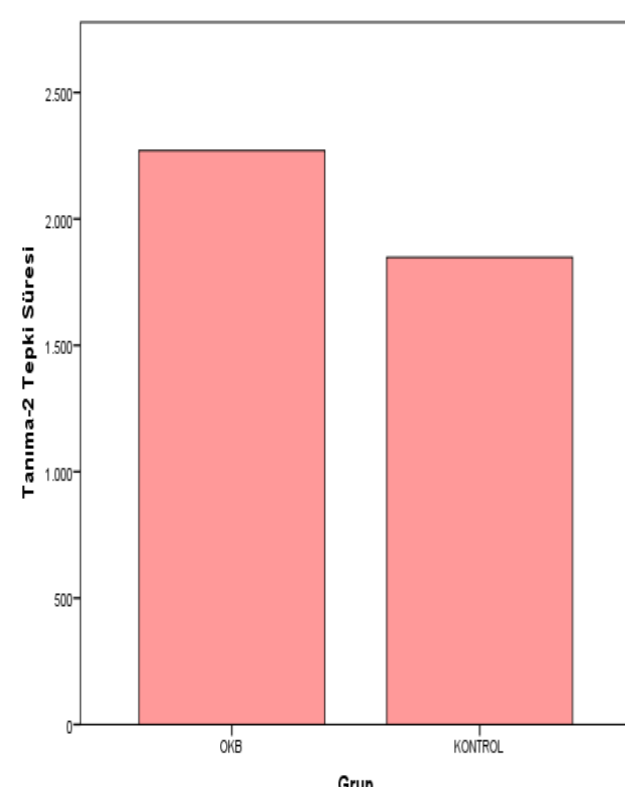

Şekil 2. Hasta ve kontrol grubunun öğrenme kararları güven değerlendirmesi

- Tanıma performanslarının daha düşük olduğu ($p<.05$) ve daha yavaş sürede tepkide buldukları ($p<.05$),

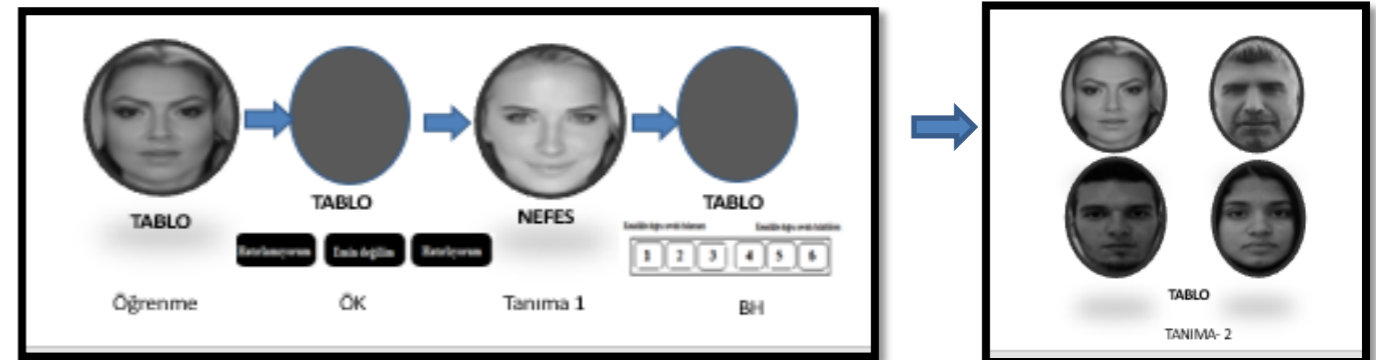
Şekil 3. Hasta ve kontrol grubunun tanıma performansları

Şekil 4. Hasta ve kontrol grubunun tanıma performansı tepki süreleri

METOT

Çalışmada 18-55 yaş aralığında (Ort. = 28.33) OKB tanısı almış 55 kişi ve bunlarla yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet açısından eşleştirilmiş 44 sağlıklı yetişkin yer almıştır. Klinik grup, İstanbul Marmara Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi ve Ankara Şehir Hastanesi'nden OKB için DSM-5 tanı kriterlerini sağlayan bireyler seçilerek oluşturulmuştur. Klinik grup için OKB dışında herhangi bir psikiyatrik ya da nörolojik tanı almamış olmasına dikkat edilmiştir. Kontrol grubu da Yapılandırılmış Klinik Görüşme (SCID) ile değerlendirilmeden geçerek ve Maudsley Obsesif Kompulsif Envanteri (MOCI) puanlarına göre çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada OKB şiddetini belirlemek ve tanı koyabilmek için klinik gruba Yale Brown Obsesyon-Kompulsiyon Ölçeği (Y-BOCS) uygulanmıştır. Ek olarak da tüm katılımcılara Beck Depresyon Envanteri, Üst-Biliş Anketi-30 (MCQ-30), Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri ve Bilinçli Farkındalık Ölçeği (BİFÖ) uygulandı. Ayrıca hasta grubu yaş ve eğitim düzeyi açısından eşleşmiştir.

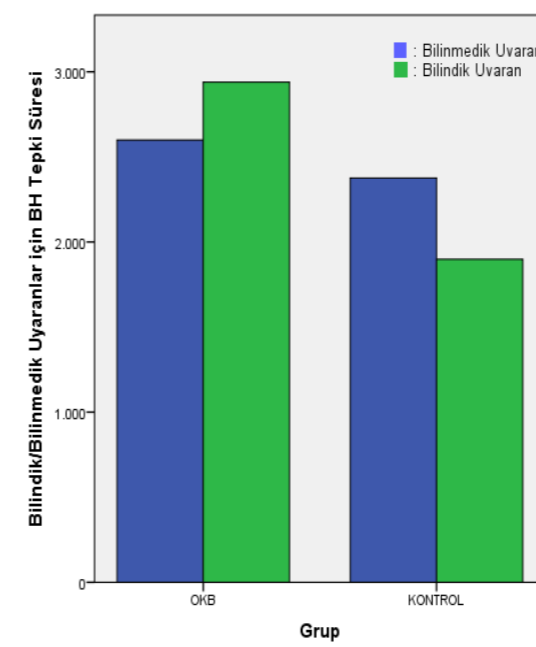

Şekil 1. Deney diyagramı

Kullanılan olaysal bellek görevi bilindik (örn. Arda Turan) ve bilinmedik insan yüzlerinin öğrenilmesi, bunlara ilişkin üst bilişsel kararların verilmesi; öğrenme kararları (ÖK) ve bilme hissi kararları (BH) ve tanıma performansı aşamalarından oluşmuştur. Çalışmada eşit sayıda bilindik ve bilinmedik uyaran kullanılmıştır.

- BH kararları sırasında daha yavaş tepkide buldukları görülmüştür ($p<.05$).

- Sonuçlar uyarıların bilindik olma durumuna göre değişkenlik göstermiştir.

Şekil 5. Bilindik ve bilinmedik uyarılara göre hasta ve kontrol grubu

bilme hissi tepki süreleri karşılaştırılması

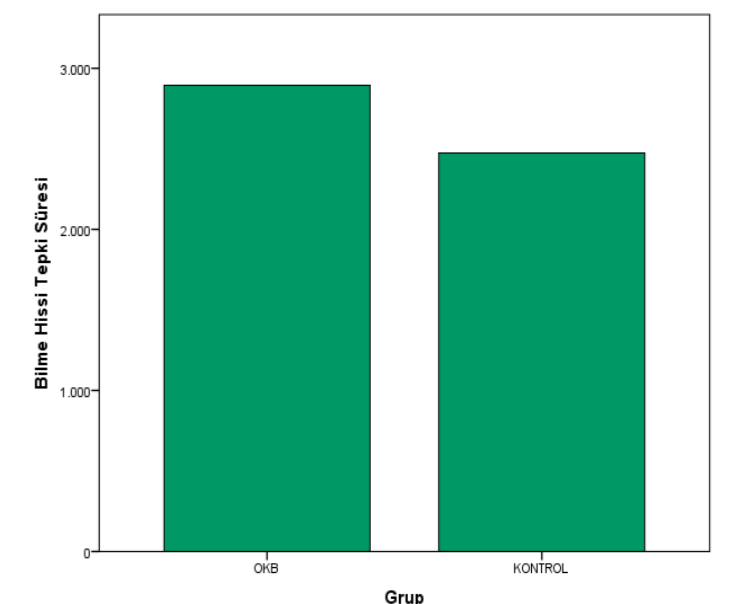
- Ayrıca, MOCI, SAI, TAI, Beck

Depresyon Envanteri, MCQ-30

ve BİFÖ sonuçlarına bakıldığında

OKB ve kontrol grubu arasında

anlamlı bir fark saptanmıştır.

Şekil 6. Hasta ve kontrol grubunun bilme hissi tepki süreleri

- Ayrıca, MOCI, SAI, TAI, Beck

Depresyon Envanteri, MCQ-30

ve BİFÖ sonuçlarına bakıldığında

OKB ve kontrol grubu arasında

anlamlı bir fark saptanmıştır.

	OKB		KONTROL		p DEĞERİ
	M	SE	M	SE	
BİFÖ	50,9	2,3	60,3	1,55	.001
MOCI	21,62	1,05	7,2	0,62	.000
BDI	19,93	1,6	9,05	1,2	.000
TAI	50,95	1,9	40,2	1,17	.000
SAI	46,06	1,4	35	0,91	.000
MCQ	75,8	2,5	65,1	2,06	.002

Tablo 1. Grupların ölçek puanlarına göre karşılaştırılması

SONUÇ

- Elde edilen sonuçlar OKB'li bireylerin olaysal bellek görevlerindeki gösterdikleri performansın ve yaptıkları üst bilişsel değerlendirmelerin sağlıklı bireylere göre daha düşük olduğu ve daha yavaş tepkide bulduklarını gösteren önceki çalışmaların bulgularıyla da tutarlıdır.
- Ayrıca, gösterilen bu düşük performansların yüzler için de gözlenmiş olması, OKB'deki bilişsel sorunun uyarıcının öğrenilmesi/kodlanması sırasında oluştuğunu düşündürmüştü ve günlük yaşamdaki önemine de vurgu yapmıştır.

KAYNAKÇA

- American Psychiatric Association (APA), 2013. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 5th ed. Washington, DC.
- Exner, C., Kohl, A., Zaudig, M., Längs, G., Lincoln, T. M., & Rief, W. (2009). Metacognition and episodic memory in obsessive-compulsive disorder. *Journal of Anxiety Disorders*, 23(5), 624-631.
- Nelson, T. O. (1990). Metamemory: A Theoretical Framework and New Findings. *Psychology of Learning and Motivation*, 125-173. doi:10.1016/s0079-7421(08)60053-5
- Sher, K. J., Frost, R. O., & Otto, R. (1983). Cognitive deficits in compulsive checkers: An exploratory study. *Behaviour Research and Therapy*, 21(4), 357-363. doi:10.1016/0005-7967(83)90004-9
- Woods, C. M., Vevea, J. L., Chambless, D. L., & Bayen, U. J. (2002). Are Compulsive Checkers Impaired in Memory? A Meta-Analytic Review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 9(4), 353-366.